

Danerne 500-970

Danernes sporadiske historie – understøttet af arkæologi og forklarende sagn

Danerne 500-970 er et resumé af de historiske hovedlinjer fra pdf-bogen ”*Danerkongerne fra Lejre*”, der igen nogle steder benytter sagnafsnit af en omarbejdelse af ”*Danernes Sagnhistorie*”, som blev udgivet i 2004. Grundidéen i den gamle bog var en rekonstruktion af Saxos sagnhistorie med undertitlen ”*Saxos sagn i sagernes kronologi*”, hvor middelalderens systematiske manipulationer blev elimineret – altså alene en sagnanalyse – ikke verificeret historie. I den nye PDF-bog er grundstammen omvendt opbygget af de anerkendte historiske kilder og den understøttende arkæologi, men de verificerede kilder er så fragmentariske og fåtallige, at den righoldige nordiske litteratur trods upålideligheden kan hjælpe til forståelsen af fortiden – særligt når beskrivelsen af samme begivenheder er kommet til os ad flere forskellige veje. Usikkerheden er naturligvis meget stor de første par hundrede år, men fra ca år 700 mindskes betydningen af sagnene, som dog stadig kan støtte forklaringen i perioder, hvor historien er fragmenteret og det arkæologiske billede svagt belyst. Disse skjaldehistorier er blevet fortalt igen og igen med det formål at fortælle gode historier, så meget af sagnenes tekst er røverhistorier opbygget på en vis historisk baggrund. Også Saxos fortællinger i de 9 første bøger i den rekonstruerede orden må betragtes som sagn, men de er bibeholdt som helhed i bogen, så de kan give læsere et indtryk af, hvad hans sagnhistorie kunne fortælle – dog ikke i dette resumé.

Om baggrund, detaljerede begrundelser, tekstuddrag og referencer henvises der til de tilsvarende kapitelnumre i PDF-bogen, *Danerkongerne fra Lejre* (<http://www.gedevasen.dk/danerkongerne.html>). Hovedlinjerne her er dokumenteret af udenlandsk historie og arkæologi, suppleret med sagn. Den store usikkerhed må præciseres ved brugen af disse sagn, der som sagt er korrigeret for systematiske kristne manipulationer.

Rekonstruktionen af sagnhistorien, som altså ikke må forstås som verificeret historie, skyldtes den nyere forsknings konstatering af Valdemartidens bevidste manipulatoriske forlængelse af sagnhistorien for at opnå et samlet dansk rige før kejserrigerne, og egen konstatering af denne forlængelsestekniks metode med dobbeltgængere, hvor Saxo lagde sine dobbeltgængere ind blandt de oprindelige sagn for at opbygge et litterært klimaks ved Valdemar, mens Skjoldungesaga bare lagde sine foran. Derfor er det muligt systematisk at udskille disse manipulationer med en kronologi, som bindes sammen af Langfedgatals liste fra Skjoldungesaga – og altså er upåvirket af forfatters subjektive opfattelse. Først i 1998 kom en ny kritik af Adam af Bremen, som her er brugt som redskab til at løse 1900-tallets hårdknuder, da disse kildekritikere ikke selv revurderede konsekvenserne på forgængernes hidtidige billede. Der fremstod med rekonstruktionen af sagnmaterialet en overraskende god sammenhæng med arkæologien og den historie, vi kender – når vi erkender, at det danske materiale er knyttet til en fortsættende kongeslægt fra Lejre, mens det frankiske vedrører en slægtsgren ved Hedeby. Samtidig afslørede omfangsrige udgravninger i Lejre og Jelling siden første udgivelse, at Danernes Sagnhistorie gav et væsentligt mere korrekt billede af disse kongeriger end traditionel historie.

Fremgangsmåden blev således vendt om i ”*Danerkongerne fra Lejre*”. Vi begynder omkring år 500 med herulernes passage som et historisk verificeret holdepunkt. Den resulterede i tre store sagnkredse, som dækker 40% af Saxos sagnhistorie i mange partsudlægninger og versioner fra flere kanaler, samt desuden de engelske Beowulf og Widsith. Vi kan endda med rimelighed placere nogle af begivenhederne i hallen ved Fredshøj i Lejre. Derefter flyttede hallerne 500 meter mod syd, men i de næste hundrede år må vi nøjes med sporadisk

sagnhistorie – muligvis fordi det blot var en konsolideringsperiode, hvor østdanerne udviklede sig til en sømagt og lærte at bruge de nye sejl, indtil lysten til at profitere på handelsruterne og truslen fra frankernes ekspansion sydfra blev åbenlys. I 700-tallet, hvor de historiske fragmenter stadig er sparsomme, opstod der en påfaldende kronologisk sammenhæng mellem frankisk historie og dansk arkæologi, som i 800-tallet blev bedre belyst i perioder med flere historiske oplysninger – her er sagnhistorien kun et supplement. I 900-tallet, hvor vi nærmer os historisk tid, bliver en analyse af vores 4 parallelle, litterære hovedværker nødvendig side om side med den usikre Adam, hvor arkæologien til sidst tager over. Siden 700-tallet er kongenavnene i de rekonstruerede sagn bekræftet af udenlandske historiske kilder, men billedet har været sløret af, at danske historikere ikke har været tilstrækkeligt opmærksomme på rigsopdelingen på grund af middelalderens forsøg på at skildre et samlet rige. Vi står nu med en rimeligt plausibel fortælling om danerkongerne fra Lejre, som var faldet ned mellem flere fagdiscipliner og filosofier inden for arkæologi, historie, runologi samt flere forskellige typer sagaforskning.

Politisk drejning og manipulation af historien ikke kun et middelalderligt fænomen – denne forvanskning er sket til alle tider. Den radikale historiker Erik Arup var en tid, inden han skrev sin Danmarkshistorie, departementschef for statsminister Zahle, der senere blev afskediget af Christian X – optakten til Påskekrisen i 1920. I 1925 skrev han sin forkætrede Danmarkshistorie, hvor kildekritikkens nestor, Kristian Erslev, i sin anmeldelse skrev, at Arup ”kunne blive tryllebundet af sin egen gætning”. Om det skyldtes forbitrelse over kongefamiliens funktion eller ej, så fik han efter venen Curt Weibulls berettigede kritik af Saxo i 1915 drejet kongeslægtens glørværdige fortid over til en ukendt opkomling fra et ukendt land uden seriøs kildekritik. Ved mordet på Erik Klipping udelod han de linjer af sin kildesamling, som modsagde hans synspunkt om justitsmord begået af kongeslægten. Tidens nødvendige kildekritiske behandling af kongerne i Lejre fik han drejet ved at fokusere på en sætning af Adam af Bremen, som er klart fejlbehæftet, så Lejre kunne aflives og kongeslægtens gloriøse afstamning ændres – hvorimod han påstod, at det jyske kongedømme havde eksisteret siden Hugleiks dage (500-tallet) – uden nogen dokumentation. Selv om påstandene slet ikke hang sammen og arkæologien i dag viser det stik modsatte, kom han for et halvt århundredes forskere til at stå på en piedestal på grund af sit historiesyn, som pegede mod det materialistiske. Siden Arup har kildekritikken drevet historiefaget i en retning, hvor man helst kun beskæftiger sig med tiden før højmiddelalderen, hvis det er for at kritisere yderligere – uden at forsøge at gøre op med koryfæet Arups gamle mytedannende misforståelser. Fortællinger om historien er derfor i stedet overladt til arkæologer, Tolkien, TV-producere og eventmagere – uden at nogen lytter systematisk til kilderne og vores langt bedre placerede forfædre med forståelse for tiden – hvor tågede og ”forbedrede” deres gamle traditioner, sagn og forestillinger end kan være.

Kongeslægtens stilling

Da kongedømmet synes at have været styreformens siden 500-tallet, er det nødvendigt først at se på kongens stilling i det danske samfund. Tacitus beskrev ganske vist i 99 e.Kr. et demokratisk valg af høvdingen som hærfører i de germanske samfund, men siden viser sagnhistorien og de kongelister, som de nye kristne samfund senere overtog, at der altid havde været placeret guder i spidsen som stamfædre til en kongerække – medmindre de kristne havde nået at omskrive til antikke helte. Meningen må have været en guddommelig afstamning, som kan forklare det paradoks, at det danske kongedømme var et valgkongedømme helt til 1660, selv om kongerne hele tiden kom fra samme slægt. Traditions-mæssigt valgte man åbenbart ud af det, man troede var gudernes slægt, da alt andet kunne betyde, at man mistede gudernes støtte. Det var næppe bare et resultat af religiøs filosofi, men lige så meget kongeslægten, som styrede religionen ud fra dette formål. Det har derfor været væsentligt for kongen at legitimere sin afstamning, men det menes at være muligt at manipulere den efter 3 generationer. Hvordan man dokumenterede, ved vi ikke, men en nærliggende tanke er, at man skrev listen i runer på f.eks. kongshallens søjler, som kunne tilpasses.

Da Danmark blev kristent, forsvandt det hedenske grundlag, og det blev senere afløst af kongen af ”Guds nåde”. Saxos og de øvrige kirkelige skribenters opgave synes at have været at fastslå den ”skik fra gamle

dage”, der fungerede som tidens lov. Saxo beskrev det som normalt, at ”søn følger fader” i et samlet Danmark. Den samtidige verdslige Sven Aggesen advarede derfor mod middelalderens kongelister og skrev: ”*Efter Frode ophørte sønner at følge fædre i regeringen; thi nu gik riget ofte over til arvinger i sidelinjerne, som jo dog ... hørte til kongestammen.*” Dvs. at han fremhævede kongestammens ret, men forsvarede brugen af bl.a. kvindelinjer heri – det var stadig blodet som talte i kristen tid – og det er også gældende i dag, hvor valget mellem kongeslægtenes medlemmer i 1660 blev afløst af arveret. Både kirken og de fleste stormænd har antageligt efter borgerkrigstiden anset det for mest hensigtsmæssigt for kontinuiteten, at man valgte en person, som i forvejen kendte sin rolle i magtspelet, hvorefter denne blev sikret af ærkebispens salving til konge af Guds nåde – en praksis som netop opstod med Absalon, under hvem manipulationen af historien fandt sted.

4. Romerne, Germanien og Skandinavien

Gennem det meste af oldtiden viser de arkæologiske spor, at Danmark havde tæt forbindelse med Europa. I romertiden finder vi mange arkæologiske spor, men dog kun sporadisk omtale af Skandinavien i de historiske kilder.

Senere, i 400-tallet, må Priscus og solidi-skattenes sammensætning tolkes således, at i alt fald østskandinaverne deltog blandt hunnerkongen Attilas germanske krigere. Sammensætningen af solidi-skattene på Øland viser, at solidiene og de store guldfund i Sydsverige, hvor hovedparten må være indtjent i 400-tallet hos hunnerne og herulerne nord for Donau – ikke som romerske lejesoldater, som man har troet, før disse heruler blev romerske lejesoldater med Odoaker som leder. I skovområderne i åsene nord for Ringsjön i Skåne er der fundet rester af hunnisk ofringer først i 400-tallet. Efter hunnerens nederlag og Attilas død i 454 synes indtjeningen i stedet at gå via det frygtede østgermanske lejesoldatfolk, herulerne, og Odoaker. Da østherulerne slog sig ned omkring ruten fra Romerriget til Norden i Moravia har der antageligt været øst- og vestheruler i Norden som militære rådgivere og officerer – måske de såkaldte Erilar, som blev til jarl. Den fælles aktivitet betød, at Attilaskikkelsen kom til at påvirke den nye nordiske Odindyrkelse, som synes at opstå i 400-tallet.

Herulerne var et østgermansk folk, som fulgte vestpå med hunnerne. Påstanden om herulernes oprindelse i Norden skyldes en gammel misforståelse af Jordanes’ tekst – Jordanes skrev tværtimod andetsteds, at de var fra Sortehavet. Da de blev slået af de kristne longobarder i 508/9, drog deres kongeslægt og en del af folket ifølge den byzantinske historiker Procopius til den Skandinaviske Halvø og slog sig ned – de fulgte simpelthen deres hedenske nordiske kampfæller.

Beretningerne fra Jordanes og Procopius er begge udgivet i Konstantinopel inden for 5 år efter, at en herulsk deputation til Norden kom tilbage til kejserriget i 548. På grund en pinlig involvering af Konstantinopels kommandant var deputationens hjemkomst ”hot news” i hele byen, hvor især Procopius var tæt på de heruler, som var blevet i kejserriget. De to oplysninger om herulernes møde med danerne må derfor anses for pålidelige. En logisk konsekvens er, at danerne i alt fald levede i Skåne og på Sjælland.

Jordanes’ og Procopius’ beretninger var altså samtidige beretninger af folk tæt på herulerne, men med modsatrettede formål. Procopius, som ønskede, at goterne skulle flytte til Norden, fortalte, at herulerne passerede danerne uden kamp og først slog sig ned i et område nær göterne – hvilket må være mellem daner og göter, da Jordanes fortalte, at herulerne blev fordrevet af danerne. Han ønskede, at goterne skulle blive i Italien. Bedriften med fordrivelsen af de frygtede herulere, som sikkert igen var begyndt at plyndre deres naboer, må være årsagen til denne først overleverede omtale af danerne fra Konstantinopel. De skal tillige være omtalt ved Theodorik den Stores gotiske hof i Ravenna allerede først i 500-tallet, men kilden hertil er Ravenna-geografen ca. 732, så vi ved ikke, hvilken del af hans beretning, der stammede fra 500-tallet (Se kapitel 13).

Arkæologiske spor tyder på, at første sted var trekanten Sösdala – Växjö – Lister, hvis strande herulerne antageligt var blevet sejlet direkte til af deres gamle allierede, varnerne fra Mecklenburg – forbi danerne. Dansk

navlebeskuelse har ført til en fortolkning af teksten som en rejserute gennem Danmark, hvilket Procopius' viden om nordisk geografi ikke kan bære, og hvor 3 bæltovergange i "fjendeland" ville være alt for risikabel. Danerne har derefter fordrevet herulerne længere nordpå mellem 509 og 548, hvor delegationen fandt dem.

Fordrivelsen af de trænedede lejesoldater var en succes, som både omtales i Saxo, Beowulf og Widsith og endda kan spores i de lithauiske storfyrsters krøniker – de to første værker omtaler endda en samling af danernes stammer i den sammenhæng. Efter fordrivelsen er det sagnhistorien, som i de næste kapitler fylder hullet op gennem 5-600-tallet, hvorefter de historiske kilder igen begynder at omtale danerne. En undtagelse er måske den senere nævnte Chochillaicus i Frankrig.

De sydsandinaviske krigere, der havde været sydpå i 400-tallet, og herulerne havde efter hunnernes tilbage-trækning arbejdet i det romerske hierarki, og det havde nogle af danerne antageligt også. Det tætte naboskab med Sösdala og Listerlandet må derfor have medført, at også østdanerne for at hamle op med naboerne var nødt til at opbygge en mere hierarkisk struktur end jyderne, som bl.a. viser sig i indretningen af ceremonihallerne i Lejre, Tissø, Järrestad og Uppåkra. Det er en del af den forskel arkæologerne i dag konstaterer med Storebælt som grænse, idet det befæstede Erritsø er senere. Det må også være erkendt af nogen, at Sjælland var den bedste sikring af et magtcenter mod angribende landhære, hvad enten det var gamle lejesoldater, jyder eller senere frankere – især hvis man samtidig etablerede en stærk sømagt omkring øen. Lejre, som lå i bunden af Roskilde Fjord, var et perfekt center og blev netop etableret på det tidspunkt. At danerne har udnyttet denne strategiske mulighed og udviklet flåden viser frankernes senere omtale af Godfreds flåde og danernes store indtægter af handelen i Obodriternes Reric, etableringen af Kanhavekanalen og placeringen af syddanere ved Dannevirke med Füsing ved Slien som base.

Den sammenhængende sagnhistorie begynder i kapitel 8 om Frode den Store med tre sagnkredse, som reelt fylder 40% af Saxos 9 sagnhistoriske bøger. Absalons historiker, Saxo, og hans samtidige benyttede konsekvent de forskellige partsversioner fra dette drama til at forlænge sagnhistorien med 500 år, så man kunne føre det danske kongedømme længere tilbage end Augustus, som jo var den første kejser for de romerske kejserriger sydpå. Det var simpelthen et led i de danske stormænds politik i middelalderen for at undgå, at kongskandidater kunne bruge historien til at søge hjælp hos den tyske kejser og til gengæld optages i hans feudalisme – nok mere af hensyn til de bedst placerede stormænd selv end til kongen.

Det viser sig, at den danske sagnhistorie alene er koncentreret omkring danerne på Sjælland og i Skåne, som derfor skrev historien – og for Saxos vedkommende, fordi de var Valdemar den Stores forfædre.

5. Saxos angler, daner og jyder

Saxo begynder – modsat sagaerne – med de rent symbolske Dan og Angel, hvor anglerne i løbet af 400-tallet drog til England. Jyderne omtaler han næsten ikke, fordi det for ham gjaldt om at postulere, at danernes kongerige hele tiden havde gået udelt til Ejderen. Jyderne var for ham bare et problem.

Både Saxo og Sven Aggesen har som en af deres hovedhistorier Uffe Hin Spage som en typisk dansk helt. Historien foregik imidlertid i Angel inden anglernes udvandring i 400-tallet, og den fortælles derfor bl.a. også i det engelske Widsith, ligesom Uffe og hans far indgår i nogle engelske kongerækker. Derfor er sagnet om Uffe alene nævnt i dette indledende kapitel uden sammenhæng med de øvrige.

6. Hagbard og Signe

Hagbard og Signe er en god historie, men det er vanskeligt at se, hvor den passer ind i sammenhængene. Måske hører den til et lille høvdingedømme ved Ringsted før Lejre-tiden. Den er derfor også placeret for sig selv.

7. Eventyrkongerne Skjold og Hading

Sagaernes gamle kongeslægt, Skjoldungerne, førte man tilbage til Skjold, som skulle være en af Odins sønner. Vi er altså her *tilbage* i den sakrale del af kongerækken, som havde til formål at sikre kongeslægtens guddommelige ret til tronen. Skjold synes i Beowulf og hos Sven Aggesen at være indsat som en symbolsk figur på Frodes fars eller farfars plads. I de kirkelige middelalderkrøniker kunne man ikke have Odins søn forrest, så her blev han erstattet af den symbolske Dan – og Odin blev i Lejrekrøniken erstattet med Ypper – men det er basalt variationer af samme sagnhistorie. Der er således ingen grund til at lede efter nogen væsentlig substans i nogen af disse eventyrkonger før Frode/Halvdan – det var til gengæld Tolkiens inspirationsverden.

8. Frode den Store

Historien om herulernes fordrivelse stemmer overens med sagnene om Frode den Stores fordrivelse af ”hunnerne”, og det er netop her ved fordrivelsen, at overensstemmelsen mellem Saxo, Skjoldungesaga, Landfedgatalts kongeliste, og Beowulf opstår efterfulgt af Skjoldungefejden. Det skyldes sandsynligvis herulernes efterfølgende forsvinden, at de i samtiden kaldes heruler/eruli, men i Nordens langt senere værker efter en integrering kaldes eorlas, wicingas eller de hunner, som herulerne havde fulgt, da navnet antageligt nordpå blev til titlen jarl/erilar – en navneforbistring, som naturligvis har skabt forvirring og usikkerhed på en tid, hvor alle på det nærmeste baserede historien på navneligheder.

Danernes fordrivelse af herulerne er altså dokumenteret af samtidige udenlandske kilder, som dermed placerer Frode i første halvdel af 500-tallet, idet fordrivelsen må være sket 509-548. Dateringen giver et tidsspand på op til 39 år mellem ankomst og fordrivelse, og denne datering af Frode medfører en sædvanlig generationslængde i den systematisk rekonstruerede kongerække – uanset om herulerne var ankommet under Frode eller hans far, som kan have heddet Hake, Fredlejf eller Hading.

Hos Gregor af Tours omtales danerkongen Chocillaicus på et vikingetogt først i 500-tallet, men i to andre 500-tals kilder kaldes han geat, hvilket Hugleik også var i Beowulf. Geater var jyder, goter eller göter, så der er næppe belæg for at datere danernes historie efter ham, som Grundtvig og Arup foreslog ud fra Beowulf-digtet – en dragedræber som eneste forbindelsesgrundlag kan vist næppe anses for en pålidelig kilde. Beowulf samlede begivenheder fra mange århundreder i sine rammehistorier.

Beowulf og Saxo talte som sagt i forbindelse med fordrivelsen om en samling af danerne, hvilket også lyder

som forklaringen på forskellen mellem Procopius og Jordanes. Ud fra Procopius' beskrivelse må de efter fordrivelsen være draget mod nord, hvor deres videre skæbne i Norden er historisk udokumenteret, omdiskuteret og ligegyldig for danernes sagnhistorie – men ingen burde være i tvivl om, at de kom til den Skandinaviske Halvø. Herulernes fordrivelse svarer til ophøret af de østgermanske spor omkring Sösdala/Vätteryd, som synes opstået som et samfund af hjemvendte nordiske lejesoldater med oprindeligt stærke østgermanske forbindelser.

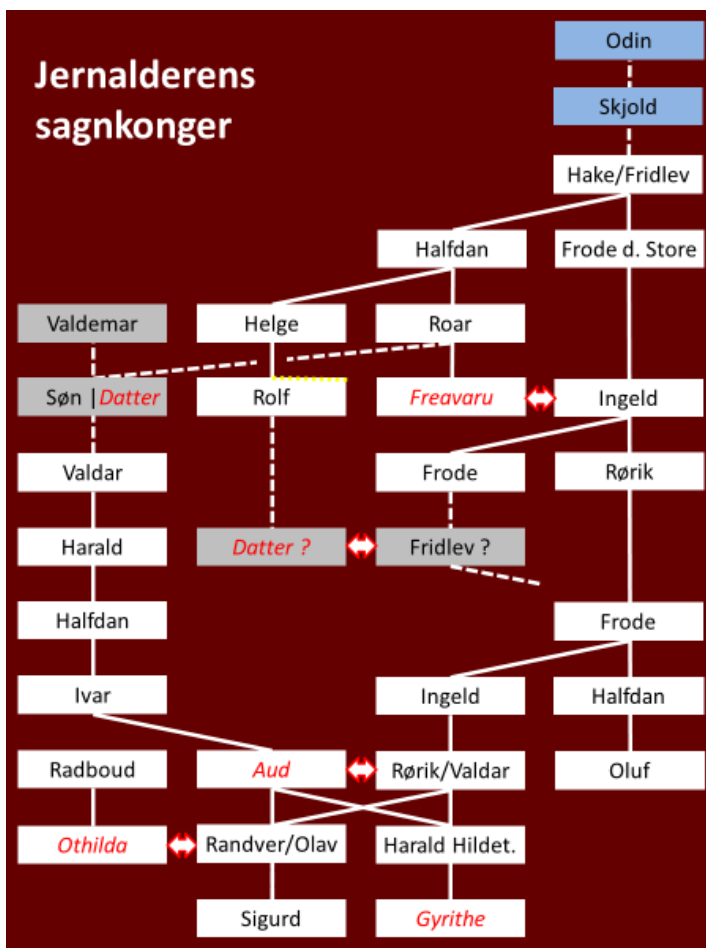
På grund af de herulske spor nordøst for Skåne, er det mest sandsynligt, at den aktive Frode og hans far boede i Uppåkra, som blomstrede nær Lund på den tid. Danerne bestod af flere stammer – Procopius kaldte dem ”nationes” i flertal. Arkæologien tyder på, at de havde levet fredeligt i Skåne og på Sjælland i modsætning til jyderne og de vestlige fynboer, hvor man har fundet mange krigsbytteofre og forsvarsvolde. Himlingøje havde en kort opblussen i romersk jernalder, mens det østfynske Gudmes forbindelse med danerne ikke kendes. I alt fald synes den kulturelle grænse at være Storebælt, da Gudme var sygnet hen i vikingetiden – ikke Lillebælt.

Saxo fortæller endda, at der først blev etableret fred med ”hunnerne” ved, at Frode blev gift med en ”hunnisk” prinsesse, men snart blev hun forskudt og ”hunnerne sat på plads” – svarende til byzantinernes to etaper. Frodes fordrivelse af herulerne synes at blive til den første sagnkreds, som straks fortsatte over i den næste om Skjoldungefejden – begge afspejlet i de engelske Beowulf og Widsith.

Kongeslægten blev nemlig snart på grund af beskyldninger for brodermord delt op i to grene, som af skjaldene blev behandlet meget forskelligt – afhængigt af hvilken familiegrens sympatisører deres skjaldedigte blev fortalt hos. Disse versioner har middelalderens skribenter benyttet til forlængelsen af kongerækken, så vi finder Frode i 6-7 forskellige versioner hos Saxo og lidt færre i sagaerne. Også brødrene Roar og Helge og handlingselementerne omkring dem forekommer i forskellige versioner og navne. De engelske kilder omtaler enten den symbolske Skjold eller Roar som den, der samlede danerne (vandt sig mange mjødsæder), mens de danske sagn oftest har Frode som den samlede konge. Den engelske usikkerhed, Saxos omtale af Frode og den hyppige forekomst af navnet peger på, at det må have været Frode, som var den store, stærke kongeskikkelse, som samlede danernes stammer, men den ære ville ikke harmonere med Beowulfs sympati for Roar, så man fandt her på forskellige udflugter. Der er således en enkel forklaring på de mange forskelligartede spor, som også sikrer os en større sikkerhed i overleveringen af beretningerne om Skjoldungefejden end normalt.

Årsagen til den efterfølgende Skjoldungefejde, som gav to forskellige typer ”partsindlæg”, finder vi beskrevet både i Beowulf, Widsith, Saxo og sagaerne. I Beowulf og hos Saxo er den endda et hovedemne. Antageligt er denne historie bedst fortalt i Rolf Krakes saga, som er en sen, fortællende kompilation af de mange partsindlæg, men der er gennem tiden opstået forskellige fejl på logikken mellem de enkelte versioner.

Frode havde en halvbror, Halfdan, som han fik skyld for at have ladet myrde. Den svenske sprogforsker, Elias

Wessén mente, at årsagen til den usædvanlige dannelse af navnet Halfdan var, at hans mor var herul. Mordet skulle være begået af Frodes håndgangne mand, Starkad, som til forveksling ligner en herulsk lejesoldatofficer. Starkad optrådte hos Saxo hos en række konger over 500 år, men i den sanerede udgave uden dobbeltgængere er hans levetid blevet til 50 år – fortrinsvis under Frode og hans søn Ingeld. Efter Halfdans død flygtede hans små sønner, Roar og Helge. Vi ved ikke, hvor de opholdt sig under opvæksten, men en sagaudgave fortæller, at Roar kom til England og blev gift med en kongedatter fra East Anglia. En mere sandsynlig variant af denne mulighed er, at de Wulf-navne, som senere rejste runestenene i Listerlandet og Blekinge, hvor østherulerne antageligt landede, stammede fra vestheruler fra East Anglias hof, hvor en del af disse tidligere romerske lejesoldater i England synes at have slået sig ned. Roar kan være opvokset i Listerlandet og kan her være blevet gift med en datter af disse wulfinger, som muligvis er de wulfinger, der omtales i Beowulf og Widsith som regeret af Helm. Roars dronning omtales netop som Helminge-datteren i Beowulf. Begge varianter kan være baggrunden for sympatien for Roar i den engelske udlægning af konflikten. Dette kan naturligvis ikke anses for historie, men det kan forklare de klare nordiske arkæologiske spor i East Anglias bådgrav i Sutton Hoo fra ca. 625 i det område, hvor Beowulf antageligt opstod – og hvordan danernes sagn endte i Beowulf og Widsith.

Inden vi skal se på fortsættelsen, skal vi lige berøre andre sammenhængene omkring Frode. Saxo nævnte Frodes retfærdige love, som skabte fred i landet. Denne del af Frode-billedet er sikkert oprindeligt påvirket af den samtidige Theodorik den Store, goternes idealkonge, som døde i 526. Senere nedskrivere har som nævnt manipuleret og forsøgt at datere Frode tilbage før Kristi fødsel. Derfor omdøbtes idealkejseren til de tysk/romerske kejseres ældste forgænger, Augustus, som også var berømt for en stor fred. Sagaerne nævner også en stor naturkatastrofe på Frodes tid. Her omtaler sagaerne den som Kristi død på korset, men der var oprindeligt snarere tale om de mørke år i 536-38, som blev beskrevet overalt af historikerne, og som vil have givet en militær gruppe vind i sejlene over for en befolkning, hvis konger hævdede at stamme fra de frugtbarhedsguder, der havde svigtet. Den fredgode Frode-skikkelse er ikke nødvendigvis identisk med den samlende Frode, da en efterkommer i 600-tallet også hed Frode – her kan saneringens systematik med sammenlægningen af sagnene være fulgt for slavisk. Frode Fredegod kan altså have levet i en fredelig konsolideringsperiode i 600-tallet – en ”Pax Dania”, som arkæologerne kalder den – over 100 år efter den samlende Frode den Store.

9. Roar og Hadbarderne

På et tidspunkt kom Roar og Helge tilbage uden at blive genkendt. For at hævne sig satte de ild på Frodes hal, så han brændte inde. En dramatisk død, hvor efterkommerne var uenige om, hvorvidt det var sønnernes retfærdige hævn på deres fars morder eller blot en skændig mordbrand på en slægtning. I de efterfølgende fortællinger kaldte Roar-partiet nogle steder Frode og hans søn Ingeld for Hadbarder (de engelske sagn), mens Frodeslægten i deres kreds kaldte mordbrænderen Roar for Sverting. Læser man Saxo, sagaer og sagn på denne måde, kommer der pludselig en sammenhængende linje i en stor del af den danske sagnhistorie.

Roar og Helge fik magten efter farbroderens død – i alt fald på Sjælland – og Roar siges at have slået sig ned i Lejre. Ingeld har muligvis været skånsk konge i Uppåkre. Der er allerede arkæologiske rester fra 400-tallet i Lejre, men den første hal, som forsvandt omkring 615, må være opstået ved Fredshøjgård på Roars tid. Var det Beowulfs Heorot? Roars liv hører vi ikke meget om i de nordiske sagaer, men det gør vi til gengæld i Beowulf.

Beowulf er et mærkeligt sammensurium af uhyrer, drager og historiske personer fra meget forskellige tider i en ramme af begivenhederne i Heorot. Det gør som sagt Grundtvigs datering af Roar ud fra bipersonen Hygelak værdiløs. Det var de dæmoniske kræfter i Roars hjemstøt Lejrehal, som udgjorde den sammenkædende handling. Uhyret Grendel beskrives som ”*Kain-slægtens lykkeløse*”. Var det oprindeligt brodermoderen, Frodes ånd, som hjemstøt mordbrænderen Roars hal? Havde den dramatiske konflikt om mord og berettiget/uberettiget hævn udviklet sig til uhyret Grendel – og gentagelsen af denne skjaldesucces til dets mor i de engelske

skjaldes kristne forvanskning, hvor Roars grund til anger til gengæld ikke nævnes – men i stedet omskrives.

Senere fortalte både Beowulf og Saxo om forsøget på at opnå en udsoning ved at gifte Frodes søn Ingeld med Roars datter. Saxo bragte en kristen udgave af det gamle frivole Ingeld-kvad, som synes at have gået Europa rundt i 700-tallet og bl.a. nåede Lindisfarna Kloster og Alcuin under navnet Hinieldus. Her hidsede den gamle Starkad Ingeld op mod Roar-sønnerne, så forsoningen i stedet endte i drab.

10. Helge og Rolf Krake

Efter at Roar senere var blevet dræbt af Ingelds sønner, var det Helges søn, Rolf Krake, som blev konge i Lejre. Han blev vel Danmarks største sagnhelt i den tredje store sagnkreds og berømt for sit forsøg på at hente sin retmæssige belønning hos Uppsalakongen Adils – skildret som en David mod Goliat, hvilket måske fortæller lidt om Uppsalas rolle. Han døde, da han og hans krigere blev overrasket i den uheldssvangre Lejrehal, som blev ødelagt. Også om denne kamp opstod et stort kvad, Bjarkemål. Det mest kendte overleverede kvad skyldes i høj grad Saxos efterligning af Valerius Maximus, men der er også bevaret ældre brudstykker i sagaerne.

Hvem der angreb Rolf Krake og det senere forløb, er der forskellige forlydender om. Den skånske fætter, Hjørvard, gift med Skuld, fik skylden, men han blev straks selv dræbt. Kilderne tyder på, at det var Ingelds sønner og sønnesønner, som overtog magten i Lejre. Dette vil samtidig forklare, hvorfor en væsentlig del af den danske skjaldhistorie om dramaet hældede til Frode-siden.

Ud fra ovennævnte datering er vi med Rolf tidsmæssigt kommet frem til omkring 615. Det passer med, at hallen op ad Fredshøj ved Lejre på dette tidspunkt forsvandt og blev afløst af en lignende hal 600 meter længere mod syd – måske ville man ikke benytte pladsen for de gamle Svertingers uheldssvangre hal, så hallerne fortsatte i stedet på den sydlige terrasse over dalen i de næste 400 år.

11. Hadbardernes tilbagevenden - Konsolidering

De næste 100 år – dvs. 3-4 generationer – skete der øjensynlig ikke noget spektakulært. Konge i Lejre synes ifølge sagnene at blive Ingelds søn, Rørik, mens Ingeld, som vi møder spor af i det meste af den germanske verden, aldrig mødes som konge i Lejre. Det udelukker ikke, at han var konge i Uppåkre, men vi kender ikke den nøjagtige forbindelse til den senere skånske gren af Skjoldungefamilien. Det er næppe korrekt, at det først kendte skånske navn, Valdar, var en søn af Roar, som det har været hævdet af Langebek, men han kan måske have været dattersøn.

I Lejre blev Rørik ifølge Saxo efterfulgt af nevøen Fridlejf/Viglet, som kom hjem fra udlandet. Han forekommer ikke i Langfedgatal, men i en engelsk kongerække som far til Vermund. Han er derfor særdeles tvivlsom – og kan sagtens undværes, uden at det ændrer på sammenhængene.

Fridlejf blev efterfulgt af Frode, som skulle være hans søn. Bogens rekonstruktionsmetode var at samle alle historier sammen under en markant konge af navnet, men som nævnt er det muligt, at de fredgode egenskaber hørte hjemme hos denne senere Frode – i en fredelig konsolideringsperiode for danernes rige, som altså også er bemærket arkæologisk.

Derefter opstår der en lakune i fragmenterne af Skjoldungesaga. Heldigvis viser Skjoldungesaga sig – bortset fra to konger efter Odin – at være identisk med 1400-tallets Langfedgatal, så det vil være forsvarligt at ”lappe” hullerne i Skjoldungesaga med Langfedgatal, som antageligt er en sen afskrift af en endnu fuldstændig udgave af sagaen, som senere forsvandt.

Konge blev en Ingeld eller hans bror Olaf, men derefter var freden også slut – hvis der nogensinde var fred,

for sagnene er jo fulde af idelige plyndringshistorier og heltegerninger, som måske afspejler de sjællandske øboers etablering som sømagt på et tidspunkt, hvor sejlet var ved at vinde indpas i Norden – måske baseret på lejesoldaters viden fra Ravenna. Procopius fortalte i 553, at man ikke brugte sejlet i Nordeuropa – man roede – og arkæologien kan ikke påvise sejl på den tid eller før.

12. Amlet og Ongendus

Ovennævnte tvivlsomme Fridlejf blev gift med en jysk dronning. Om det var hende eller hans første kone, der ifølge Langebek var datter af Rolf Krake, vides ikke. Den jyske dronning var i sit første ægteskab blevet mor til den jyske prins Amlet, som via en fransk forfatter blev til Shakespeares Hamlet. Danernes Fridlejf ovenfor var den stedfader, som omkom i dramaets intriger. Det er et spændende og interessant sagn om et jysk kongerige, men Saxo beskrev altså her et andet kongerige end danernes, som han ellers plejede at koncentrere sig om.

Bortset fra det historiske møde mellem heruler og daner i første del af 500-tallet, som både Procopius og Jordanes fortalte om hver sin fase af, må alt det foregående betegnes som sagn, der imidlertid understøttes af arkæologien og på grund af partsforklaringer og flere overleveringsveje kan have et uvist indhold af sandhed. De tre store sagnkredse er et århundrede senere end deres parallel i Nibelungen-sagnene fra Donau, hvorfra vi kan identificere hovedpersonerne i europæisk historie (herunder herulernes konge) – om end med meget forvanskede navne og handling. I de tilsvarende nordiske sagn har vi faktisk en fordel i at have partsforklaringer overleveret ad forskellige veje – og derfor bør vi benytte disse sagnkredse fra 500-tallet sammen med herulerhistorien i mangel af bedre, hvis vi have et indtryk eller måske endda prøve at forstå baggrunden for vores arkæologiske levn fra den tid.

Den første historiske konge, Ongendus, som missionæren Willibrord mødte i 710, kan vi ikke identificere i danernes sagn. Ud fra Alcuins beskrivelse kunne det passe bedst med, at han var fra Ribe, som netop opstod de år – men faktisk omtaler frisernes sene 1600-tals-krøniker Omund eller Ongent Daner som danernes guvernør i Frisien for den danske konge på præcis det tidspunkt.

13. Danernes grænsforsvar og Ivar Vidfadme

Sagnene tyder på, at der i det meste af denne periode har været en konge både på Sjælland og i Skåne, som kan have været af samme slægtsgren efter Frode-grenens overtagelse af Lejre. Gudme havde mistet sin betydning, og vi har ikke noget belæg for at påstå, at danernes magt i denne periode nåede til Jylland. Ganske vist blev det første Dannevirke opført i 500-tallet, men den form for volde havde været praksis i det urolige Jylland i århundreder – de havde ikke været praksis hos danerne.

I vikingetiden gik de tydelige arkæologiske kulturskel ned gennem Storebælt, som beskrevet af bl.a. Søren Sindbæk og Mads Kähler Holst, hvor danerne i øst med de særlige kulthaller skilte sig ud som et mere hierarkisk opbygget samfund end de egalitære jyske. Både Widsith og Alfred den Stores Orosius-historie med Ottars rejsebeskrivelse opdelte det senere Danmark i daner/norddane, sø-/syddane som naboer til saxerne, og jyder/Jylland/Sillende. Den store investering i den 800 meter lange Kanhavekanal tværs gennem Samsø i 726 var meningsløs, hvis bygherrerne som hævdet var en centralmagt, der i stedet kunne rykke ud fra både Jylland og Sjælland, da man som ”ræveudgang” fra Stavnsfjord-havnen på østsiden kunne trække vikingskibene over tangen. Kanalen kunne derimod give en sjællandsk magt mulighed for at rykke lynhurtigt ud fra havnen mod handelsruten langs Østjylland og dermed kontrollere alle ruter fra Østersøen til Kattegat, mens jyderne aldrig ville kunne kontrollere Øresund. Det tyder på, at danerne – og særligt sjællænderne som øboer med stort behov for sejlads – havde udviklet sig til sømagt i 600-tallet – den konsolideringsperiode, som arkæologerne kalder Pax Dania. Både de frankiske rigsannaler og Einhardt omtalte senere Godfreds store flåde og magt over den

vestlige Østersø. Sjællænderne kom til at ligge med deres centrum i en beskyttet position mod fastlandshærene omgivet af en stærk flåde – en strategisk position, som blev udnyttet indtil Øresundstoldens ophævelse i 1854. Herfra kunne man ”beskytte” og kræve afgift af de søværts handelsruter undtagen den farlige langs vestkysten, som først langt senere blev benyttet af handelsskibe – og herfra kunne en gruppe også senest i slutningen af 600-tallet som syddaner sætte sig i besiddelse af anglernes gamle område omkring Dannevirke, hvorfra de tillige kunne styre den nord-/sydgående landtrafik ad bl.a. den gamle hærvej. Der blev lagt et militært hovedkvarter i Füsing ved Slien lige øst for Slesvig først i 700-tallet, hvor danerne hurtigt kunne bringe forstærkninger ind. Alfreds syddaner er antageligt årsagen til, at både de nordiske og frisiske krøniker og sagn taler om daner, der opererede i Saxen og Frisien allerede omkring år 700.

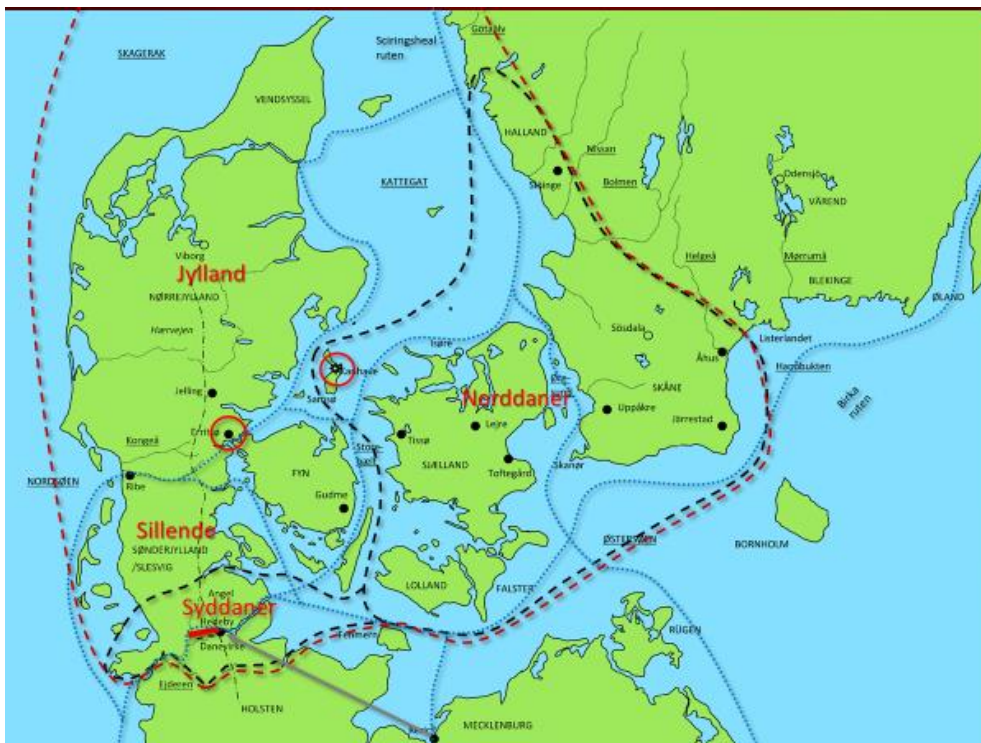
Ravenna-geografen, som skrev omkring 732, henviste for danernes vedkommende til tre kilder ved Theodoriks hof, som allerede i begyndelsen af 500-tallet omtalte danerne. Ravenna-geografen fortalte, at danernes patria, Dania, lå ved de store ”floder”, som strømmede ud fra Skridfinnernes Hav (Østersøen) – dvs. bælteerne og Øresund – og at danerne grænsede op til saxerne. Problemet er bare, at man i 500-tallet ved Theodoriks hof troede, at Skandinavien var en ø, så bælteerne kunne de næppe anse for strømmende floder, og man benævnte så kort efter folkevandringstiden næsten altid – ligesom Jordanes/Cassiodorus – germanerne med folkenavne – ikke landenavne som ”Dania”. Disse dele af beretningen er snarere fra Ravenna-geografens egen tid, for netop på hans egen tid synes danerne at have etableret den strategiske position, som med Dannevirke og den spektakulære flådebase på Samsø bragte dem i konfrontation med frankernes handelsbestrebelse, og gjorde dem til naboer med saxerne. Danernes aktiviteter kom dermed igen i kontakt med de skrivende kristne lande sydpå og fandt således også vej til Ravenna-geografen i 732. Vi kan derfor ikke bruge Ravenna-geografen til at påvise, at danernes magt bredte sig til Fyn eller Jylland allerede i 500-tallet – tværtimod afkræftes det af fristerne, Widsith og Ottar.

I slutningen af 689 erobrede frankerne det sydvestlige Frisien med Utrecht og den nye handelsby Dorestad ved Rhinmundingen syd for Zeudersøen. I 695 accepterede den frisiske kong Radboud missionæren Willibrord i sit hedenske rige. I 710 mødte Willibrord danerkongen Ongendus og samme år blev Ribe grundlagt – antageligt en frankisk/frisisk rute fra Dorestad uden om syddanerne ved Dannevirke – bl.a. også til Norge. For at få fred giftede den hedenske Radboud ifølge de frankiske annaler sin datter med sønnen af den frankiske Pippin. Da Pippin og den nye svigersøn døde i 714, vendte Radboud imidlertid på en tallerken. Han besejrede nu frankerne ved Köln i 716 og genvandt det sydvestlige Frisien. Allerede i 819 døde folkehelten Radboud, og efter hans død blev Dorestad og Frisien syd for Zeudersøen tilbageerobret af den frankiske Karl Martel, som var kommet til magten i 716. Da Karl havde standset de muslimske maurere i Spanien i 932, indtog han hele Frisien i 934 – alt dette ifølge de kejserlige frankiske annaler mv.

Forklaringen på Radbouds pludselige styrke i 716 finder man muligvis i de sene og usikre frisiske krøniker fra 15-1700-tallet, hvor Radbouds anden datter, Othilda, i 818 blev gift med danerkongen Heriolds søn. Ifølge disse krøniker havde danerne i de foregående år hele tiden angrebet Radbouds nordlige rige og endda indsat statholderen Omund (nogle kaldte ham Ongent(us)), men det strategiske ægteskab kan hænge sammen med en aftale om dansk assistance ved Köln i 716 og planer om en frisisk handelsrute fra den tilbageerobrede Rhinby, Dorestad, via syddanerne til Norden i stedet for en frankisk rute fra Dorestad via jyderne Ribe. Disse planer faldt dog til jorden med Radbouds død og Karl Martels generobring af Dorestad i 719. Danernes næste træk var derfor i 726 at fuldføre basen på Samsø med Kanhavekanalen, så man i stedet kunne tage afgift af den jysk/frankiske rute til Norden. Resten af dette århundrede fulgte danernes investeringer og handlinger, som vi kender dem, synkront med frankernes historiske fremmarch mod Dannevirke i 9 trin.

Dette har tvunget jyderne til at indgå aftaler med danerne, da der stadig ses en positiv udvikling i Ribe og en handelsforbindelse herfra til Norge, hvor man som nævnt den gang må have undgået at sejle med handelsskibe langs Vestkysten.

Da det nordlige Frisien i 734 faldt endeligt og blev en frankisk provins, blev Dannevirkes 4 meter høje græstørsvold udvidet med en stor palisade af egetræ kun 2 år efter – i 736/37. Truslen fra frankerne var altså åbenlys for alle, og der er derfor ikke langt fra ovennævnte aftale om beskyttelse af handelen til en alliance om, at danernes stærkere kongemagt ved Dannevirke skulle beskytte de hedenske nordiske lande mod den kristne frankiske ekspansion – uanset at handelen med de frankiske frisere ved Dorestad fortsatte, som det skete gennem hele vikingetiden. I perioden 750-800 blev der tillige lagt et anlæg ved Erritsø ved overgangen mellem Fyn og Jylland af den østdanske type som Lejre, Tissø, Jærrestad og muligvis Uppåkre – men i modsætning til disse var det befæstet. Var det et sjællandsk brohoved, som blev muligt på grund af alliancen, der samtidig overflødiggjorde Kanhave-kanalen, som derfor ikke længere blev vedligeholdt?

I 772 nedkæmpede frankerne de saxiske stammer, hvis ledende høvding, Widukind, fik asyl hos danerne i 777. Kort efter fulgte ifølge arkæologerne en udvidelse af Dannevirke med kampesten til erstatning for ”bolværket”.

Den danske arkæologi viser en tydelig dansk afhængighed af den frankiske ekspansion. Østdanerne må senest sidst i 600-tallet være kommet til Dannevirke som sødanere eller syddanere, som de kaldes i de engelske kilder

Widsith eller Alfreds Krønike, hvor jyderne begge steder var regeret af selvstændige konger/jarler. Karl den Stores sekretær og biograf, Einhard, fremhævede senere omkring 830 danernes store flåde, men Kanhave tyder på, at østdanerne længe inden havde udviklet sig til en stærk sømagt i den vestlige Østersø og Kattegat, som kunne styre handelsruterne, og som derfor gik ind i Sønderjylland ved Dannevirke – sikkert for at få stor handelsmæssig og militær magt i Norden, og måske også for at forhindre frankerne i gå op i Jylland.

Arkæologernes konstatering af jydernes egalitære samfundsopbygning mod sjællænderne mere udprægede hierarki tyder på sjællandsk vilje og styrke til at løfte den opgave, som præger ovennævnte serie af udviklingstrin, hvor der må være indgået en aftale om, at danerne både skulle frede handelen over Kattegat og Østersøen og beskytte Nordens sydgrænse mod frankernes stigende ekspansion – mod betaling af skat for denne fred. Dette er selvsagt en antagelse, men forløbet kan vanskeligt forklares anderledes og understøttes både af de mere usikre krøniker og den senere historie.

Danernes rolle bekræftes af Alfred den Stores krønike med den norske købmand Ottars beretning fra ca 890, hvor man skrev om det som kaldtes Denemearch i øst, så Jylland og Sillende i vest modsætningsvis ikke kunne være en del heraf. Mellem disse og saxerne lå Hedeby, som tilhørte syddanerne. Norddanerne må have boet i Denemearch – og altså ikke i Jylland. Dette billede var naturligvis senere, men også Widsith, som sandsynligvis oprindeligt var fra 700-tallet, nævnte særskilte konger for både daner, sødane og jyder – altså en lignende

opdeling. I 808 viste Godfred, hvor væsentlig handelen har været i denne sammenhæng, da han flyttede obo-dritternes Reric ved Wismar til Hedeby lige syd for Dannevirke for næsen af Karl den Store, som havde brugt disse allierede til handelsport fra Elben mod Østersøen. Trafikken nord-syd ad Hærvejen blev styret gennem en enkelt port i Dannevirke ifølge både frankerne og arkæologien. Også den tværgående trafik fra Hedeby til Trene gik gennem porten og bag volden videre til Trene. Frankerne talte om hans store indtægter fra Reric og kaldte ved den lejlighed området ved Sliestorp for danerkongens "confinio regni" – altså "danernes grænse-område", hvor "grænseområde" på gammelgermansk hed "mark". Er det her i syddanernes område, at navnet Danmark opstod – enten som selve grænseområdet eller tillige efterhånden navnet på den fælles syddanerkonges tributområde, ligesom det senere Danelagen i England?

De store investeringer er antageligt gennemført af den kong Harald, som er nævnt af både frankerne og friserne – ham vi kalder Hildetand. I 782 nævnte frankerne for første gang tillige den danske kong Sigifred. De sene frisiske krøniker fortæller, at Sigifreds datter, Gene, var gift med Widukind. Siden da nævner frankiske og tyske kilder alle sagnenes relevante danske konger. Dansk kongehistorie begyndte altså i 700-tallet at blive mere konkret – de var ikke mere bare sagnkonger.

Med Hedeby fik Ribe en kraftig konkurrence, selv om der primært var tale om en overtagelse af handelen over Reric. Da Ribe tilsyneladende fortsatte, kan der fortsat have eksisteret en aftale med danerne indtil Sigurd Ormøjes død i 891, men senest efter tilbageerobringen af Hedeby i 936 synes Ribes æra i alt fald at være slut.

o - O - o

Vi begynder nu at få et ganske godt overblik over danmarkshistorien fra frankisk historie og arkæologien, så vi kan til sidst med fast grund under fødderne se på, hvad sagnmaterialet fortæller om 700-tallet:

Fra det manipulerende miljø ved Roskilde Domkirke har vi Lejrekrøniken, som begynder sin historie om danerne med Ypper fra Sverige, der sendte sin søn Dan til Sjælland og de sydlige øer – altså en kristent omskrevet Odin/Skjold-historie. Da kejser Augustus truede, byggede jyderne et "bolværk", Dannevirke, og tilkaldte Dan for at hjælpe. Nu rykkede man herfra sydpå mod kejseren og holdt stand. Lejrekrøniken benyttede altså en etablering af et fælles grænseforsvar til en oprindelsehistorie, som 1200-tallets sagn bare havde lagt før det, som de mente var tegn på Kristi fødsel – og dermed de første kejsere.

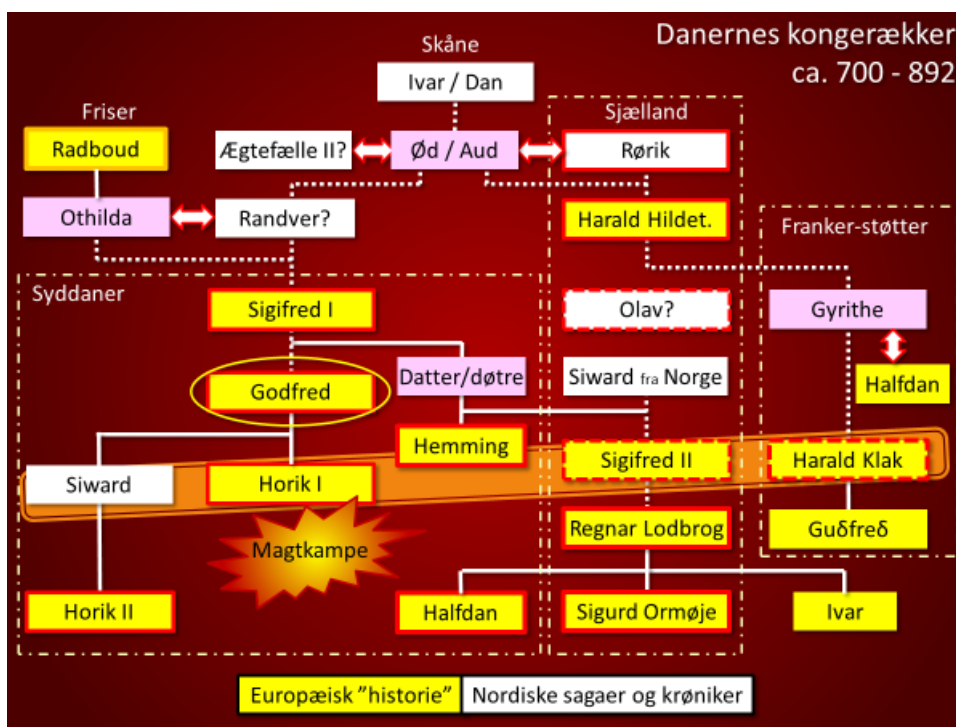
Kejseren var dog næppe Augustus, men snarere frisernes frankiske modstandere, som senere blev kejsere. Det er altså endnu en gang Absalon-miljøets forsøg på at føre det danske kongerige tilbage før de romerske kejsere. Mere overraskende er bolværket, som for længst var rådnet og blevet erstattet af en kampestenmur. Skribenten var jo næppe arkæolog, så har der været velunderrettede kilder til krønikerne, som vi ikke kender?

Går vi til sagabrudstykket Søgubrot, som menes at være en videredigtning på Skjoldungesaga, møder vi Rørik som konge i Lejre. Han blev gift med Aud, og hendes far var ikke hvem som helst. Ivar Vidfadme var skånsk konge og efter sigende efterkommer af Roar på spindesiden. Hans far var blevet myrdet af svogeren Ingjald Illråde, som var konge i Uppsala. Ivar gik derfor imod Ingjald, som brændte sig selv inde – i hvert fald i den historie, som sejherrerne fortalte – mordbrand var ikke ærefuld. Ynglingeslægten flygtede til Värmland og Norge, og Ivar satte en lyd-konge ind i Uppsala. Ivar myrdede derefter svigersønnen Rørik og overtog sjællændernes rige. Datteren blev i stedet gift med Radbard, som ifølge denne saga var fra Gardarrike (Rusland). Andre steder oplyses Radbards nationalitet ikke. Ivar underlagde sig derefter dele af Sachsen. En vidtløftig røverhistorie til vinterens underholdning i hallen, som svarer godt til Ivars tilnavn.

Imidlertid ser det ikke alt sammen så usandsynligt ud, hvis man ser det i forhold til de frisiske krøniker, som hævder, at brudgommens far i 718 var den danske kong Heriold, søn af Aud, mens bruden var datter af den frisiske konge, Radboud. Radbards og Auds bryllup synes altså at være en sagaefterklang af brylluppet mellem deres børn/børnebørn i Frisien. Ivar/Dan er i så fald kommet over til det gamle Dannevirke og er gået sammen med Radboud mod frankerne – måske med dattersønnen Harald Hildetand, som senere har bygget Kanhave

og "Bolværket". Radboud kunne imidlertid ikke bruges i de manipulerede danske krøniker, da friserne jo senere var blev underlagt kejserne – stik mod manipulatorernes hensigt med fortællingen. Var Dan og Ivar to sider af samme sag, hvor Dan var et symbolsk stifternavn, der gav et bedre image end Ivar? Vi behøver ikke disse sagn, men de passer forbløffende fint ind i historien, og sætter kød og blod på arkæologiens fakta, når vi fjerner usandsynlige overdrivelser og oplagt manipulation. De gamle krøniker giver et forvrænget billede af fortiden, som man også så i Niebelungen Ring – hvilket vi bør huske for de perioder, hvor vi ikke kender historien.

Ingen skriftlige udsagn eller arkæologi taler for, at jyderne var en del af danernes kongerige før Harald Blåtand – og mange taler altså imod. Det udelukker dog ikke, at danerkongerne i denne periode fik en eller anden form for overhøjhed over de jyske riger – måske blot en forsvarsalliance under syddaner-kongens ledelse. Et incitament kan have været danernes omklamring, og Karl Martels erobring af Frisien i 934, som også førte til udbygningen af Dannevirke i 736-37. Langt senere mødes det såkaldte Sveavælde formaliseret i Västgötaloven, hvor västgöterne kunne "vælge eller vrage sveakongen". Faktisk omtaler Lejrekrøniken Sveavældet og Danevældet side om side under Dan/Ivar. På den ene eller anden måde har danerkonger ved grænsen i 7-800-tallet fået status som paraply-konger. Kongerne ved grænsen havde endda ifølge frankerne i 813 problemer med "princeps" helt i det norske Vestfold, som prøvede at rive sig løs. Saxo fortæller, at disse paraply-konger sidst i 700-tallet også indsatte underkonger hos norddanerne. Vi må formode, at de jyske riger bibeholdt mere eller mindre selvstændige konger eller jarler. Vi skal heller ikke glemme Attilas model med tribut for ikke at angribe, som vikingerne tog til sig – bl.a. i Frisien i 810. Karl den Stores sekretær og senere biograf, Einhard, mente med sine frankiske briller på, at danerkongen Godfred anså Sachsen og Frisien som en del af sit rette imperium, mens han allerede havde gjort abodritterne skatskyldige, selv om de var frankernes allierede. Som man læser sagaer og krøniker, har skatkonger, statholdere og jarler været almindelige fænomener – det var næppe i Danmark formaliseret feudalisme, som frankerne og en del nyere historikere gerne har set det. Det var et spørgsmål om, hvem der havde størst magt og turde stille op mod truslen fra frankerne. (Uddybet i PDF-bog kap. 16.5).

De parallelle rækker af danerkonger

14. Harald Hildetand og Sigurd

Ivars dattersøn hed Harald Hildetand – altså Røriks Skjoldungesøn. Han præsenteres som en paraplykonge ligesom Ivar. Da han blev gammel, faldt han i et slag mod nevøen Sigurd Ring. De knyttedes begge også til Sverige, men det kan f.eks. blot skyldes en skatskyldighed som følge af Ivar Vidfadmes fordrivelse af Ynglinge-slægten. Både en gammel kong Harald og Sigifred (Sigurd) nævnes i frankernes krøniker, så de to sagnkonger har øjensynligt eksisteret i denne fase. Harald nævnes også i forbindelse med det frisiske ægteskab i 718 i Staveren i de sene frisiske krøniker, og Sigifred omtales senest af frankerne i 798. Der kendes ingen andre konger i den fase – udover det spøgende navn Olav, som synes at være en sjællandsk underkonge, som omtales som en fætter. Sigifred må altså have regeret i sidste del af 700-tallet, så Kanhave og ”bolværket” ved Dannevirke må skyldes Harald Hildetand, hvis det var ham der nævntes i forbindelse med brylluppet i Staveren. Det harmonerer med, at Saxo fortæller, hvordan Odin lærte Harald taktik (romernes Porcinam Capet / Svinefylking for germaner-legionerne), så han havde øjensynligt et ry som strateg og taktiker.

Omtalen af Harald handler ellers hovedsageligt om hans fald i det sagnospundne Bråvallaslag, hvis skildring må være skjaldenes opkog af fantasi og sagnverdenens gamle slag. I dette ragnarok sluttede Skjoldungernes mandslinje – påstod Saxo – men på det felt har en ældre sagnmisforståelse om brylluppet i Staveren øjensynligt spillet Absalons manipulatorer et puds. Harald og Sigifred holdt grænsen mod frankerne, men der blev med Sigifreds magtovertagelse skabt to konkurrerende grene af kongeslægten. Haralds datter blev ifølge sagnene gift med Sigifreds forhandler, Halfdan, som ifølge frankerne senere søgte tilflugt hos dem, og de blev forældre til Harald Klak og dennes brødre, som også flirtede med frankerne. Det er lidt vanskeligere at rekonstruere de nøjagtige familiesammenhænge omkring Sigifred I, da frankerne kun sporadisk nævnte danernes familieforbindelser. Saxo kaldte ham Ring, mens sagaerne blandede ham sammen med Sigifred II, og kaldte ham Sigurd Ring. Han var mest sandsynligt barnebarn af frisiske Radboud på den ene side og Ivars datter, Aud, men om han var Skjoldunge ved vi ikke. Sigifred indsatte ifølge Saxo sin slægtning, Olav, i Skåne og på Sjælland. Det kan teoretisk være dem, som Widsith omtalte som kongerne Ahlevi og Sigehere over henholdsvis daner og sødaner. Widsith opremsede netop i 700-tallet konger og deres riger spredt og sammenblandet over mange tidsaldre helt tilbage til Alexander den Store, men de fleste synes at være fra folkevandringstiden.

Et frankisk digt fra 782 opfordrede Karl den Store til at føre den grumme og opblæste Sigifred med bagbundne hænder til dåb i det lutrende vand, uden at Odin og Thor kunne hjælpe ham – så den religiøse front var åbenlys. De omtalte ham sidste gang i 798, så han må være død 798-804. Med ham blev de danske konger bedre beskrevet af frankerne, da danerne nu var i direkte kontakt med dem. Kongerne midt i 700-tallet og alle de følgende konger (med gult i figuren) er således nævnt af udenlandske kilder – hvilket burde have vækket til eftertanke.

15. Godfred og hans sønner

De frankiske rigsannaler fortalte første gang i 804 om Godfred, som med sin flåde og rigets rytteri/ridderkab ankom til Sliestorp (Slesvig/Füsing). Ud fra de senere udtalelser må han have været søn eller måske nevø af Sigifred – det interesserede ikke frankerne – selv om familieskabet som oldebarn af Radboud måske var skyld i de ambitioner, som Einhard frygtede, at han havde. I 808 flyttede Godfred abodritternes internationale handelscentrum Reric (frankernes port til Østersøen) til Hedeby lige uden for Dannevirke – et genialt træk, hvor danerne kunne styre, beskytte og beskutte Østersøhandelen og derved finansiere en del af paraplykongens basisaktivitet. De frankiske annaler skrev, at Godfred allerede havde store skatteindtægter fra abodritternes Reric, og Einhard nævnte danernes store flåde, så danerne må, for at kunne gennemføre dette over for frankerne, have haft magten på havet, som allerede Kanhavekanalen antydede. Einhard betragtede Godfred som den aggressive part, der lagde Frisiens kyster øde. Man skal dog ikke bortse fra, at frankerne selv havde en interesse i at erobre Jylland for at komme uden om danernes spærringer af bl.a. Bælthavene, og vi skal heller

ikke glemme de tidligere ord om Sigifred og hans guder. Godfred måtte således afvise Karl den Store ved Elben og sende den første store vikingeflåde mod de frisiske kyster i 810 – antageligt som en afledningsmanøvre – inden han blev myrdet af en af sine egne samme år. Resultatet blev en række kampe 810-815 mellem kongeslægten forskellige grene, hvor Harald Klaks konkurrerende gruppe støttede sig til frankerne, som allerede hans far var flygtet til. Frankerne blev samtidig svækket af Karl den Stores død, så kampene blev afsluttet med et forgæves frankisk raid op gennem Jylland i 815, hvor danerne søgte tilflugt på en ø. Frankerne kunne ikke i det lange løb tumle et afsides rige med centrum på Sjælland uden at have en flåde i Kattegat og Østersøen – og det vidste de. Danerne kunne bare smutte i sikkerhed over bælteerne.

I forbindelse med magtkampene blev bl.a. tronkandidaten Sigifred II dræbt i 812. Ifølge frankerne var han nevø af Godfred og sammenholder man med Saxo, som kaldte ham dattersøn af Godfred, har han nok været dattersøn af Sigifred og dermed søstersøn af Godfred. Saxo kaldte ham Siward Ring og fastholdt, at han af Godfred var indsat som konge på Sjælland og i Skåne, og at han var far til den på det tidspunkt mindreårige Regnar Lodbrog. Som sagaerne beskrev historien, gik kongemagten allerede ad kvindelinje til Sigifred I efter Ød og Radborg, men det ægteskab forekommer usandsynligt, og de havde jo netop blandet de to Sigifred sammen. Det er mere sandsynligt, at kvindelinjen opstod ved Sigifred II, som dattersøn af Sigifred I og søn af en norsk konge, som Saxo kaldte Siward. Da den fortsættende Regnar-gren stammer fra Sigifred II, kunne Sven Aggesen fortælle, at man brugte sidelinjerne. Da sagaerne alene skrev om de sjællandske konger, blev deres Sigurd Ring fejlagtigt i denne sammenhæng til en sammenlægning af Sigifred I og Sigifred II. Mens Saxo i sin litterære sammensætning rodede rundt for at skjule, at landet var opdelt, ignorerede sagaerne, som også i et vist omfang måtte følge Romerkirkens nordiske primas, Absalon, simpelthen syddanernes paraplykonger – de nævnte overhovedet ikke Godfred og hans sønner. Herfra stammer mange af de misforståelser, som siden opstod, da tidligere historikere lod sig narre og undlod at erkende, at der var tale om 1-3 rækker af parallelle danerkonger plus de jyske jarler.

Den overordnede magt endte hos Godfreds hedenske sønner, hvor Horik I blev den dominerende paraplykonge. De havde i kort tid opholdt sig hos svearne, hvor de ifølge Rökstenen og frankerne kom tilbage med assistance. I korte perioder fulgte man frankernes krav om Harald Klak som medkonge og Ansgars mission på de internationale handelspladser, men mens det frankiske kejserrige blev svækket af vikingernes terror og splittet mellem Karls sønner, blev Danmark styrket af de mere eller mindre selvstændige vikingekongers raids mod de europæiske kyster, som fortsatte gennem årtier. Harald Klak endte med at blive frankisk grænsejarl og frankerne gjorde meget ud af hans dåb. Dele af hans slægtsgren endte som grænsejarler, der beskyttede Frisien mod danske vikinger. Frankernes skryderi over dåben af en daner røbede også, at danernes herredømme over Kattegat og den vestlige Østersø blev udvidet til også at omfatte den sydlige Nordsø langs den frisiske kyst.

16. Regnar Lodbrog og vikingerne

Nordboerne kunne derfor i de næste to århundreder fastholde Sigifreds nordiske aserreligion. Horik I og en af hans brødre fastholdt magten indtil 854 hjulpet af vikingekongerne, hvoraf fætterten, Regnar Lodbrog, blev den mest navnkundige. Regnar selv døde antageligt af sygdom efter et togt til Paris i 846, men hans sønner Bjørn, Ivar, Uffe og Sigurd kom til at dominere som vikingekonger i England og på Kontinentet i de næste mange årtier med York som Ivars centrum. I East Anglia blev den danske Gudrum kristen konge. Han havde fulgt Regnar-sønnerne til England, og var muligvis af jysk jarleslægt, hvis man ser på nogle af de senere sammenblandinger.

Som nævnt er forklaringen på roderiet i kongerækken, at Regnar formelt har været konge over norddanerne i Lejre, hvor en af hans sønner, Sigurd Ormøje, efterfulgte ham som konge. Frankerne mødte derimod fælleskongen Horik ved sydgrænsen. De betragtede ham som Regnars overordnede – hvad han øjensynligt også

formelt var i grænsesammenhængen, men i det indbyrdes magtforhold er Regnar-sønnernes reelle magt antageligt steget på grund af rigdom fra vikingetogterne.

I 854 kom det til et stort og blodigt opgør mellem slægtens grene, startet af en af Horiks I's nevøer – antageligt fra en af de to forstødte. Paraplykonge blev en anden af Horiks nevøer, den mindreårige Horik II (Erik Barn). For at dette kunne lade sig gøre, må han i starten have været støttet af Regnar-sønnerne. Han var dog senere afløst af Sigurd Ormøje og dennes bror Halfdan, som hver især i 873 indgik aftale med frankerne om at frede handelen – hvilket harmonerer med, at det antageligt var Halfdan, der under sagaernes navn Hvidsærk varetog magten i Jylland. Sigurd faldt selv som den sidste af Regnar-sønnerne i det store slag i Tyskland i 891, som afsluttede den første bølge af vikingetogter. Danerne havde dog fået fast fodfæste i England, og Ivars Regnar-søns familie fik del i den omskiftelige magt over York og til dels Dublin gennem næste århundrede.

Behovet for en paraplykonge til forsvaret mod frankerne var forsvundet, nu da frankerne var i defensiven. Sigurds mindreårige søn blev derfor kun konge i Østdanmark repræsenteret af vicekongen Helge, mens resten af riget faldt tilbage som selvstændige konge- og jarledømmer – som de antageligt også havde været under paraplyen. En Olaf fra Sverige, som dog kan have været af dansk kongeslægt, tog magten i Hedeby, hvor svenskerne i Birka må have haft store handelsinteresse – antageligt var det kun syddanernes område.

Efter Harald Hildetand og indtil Sigurd Ormøjes død synes kongernes fokus at dreje væk fra Lejre og mod syd og vest. Det er muligvis årsagen til at genopbygningstakten af Lejre-hallerne faldt i denne periode.

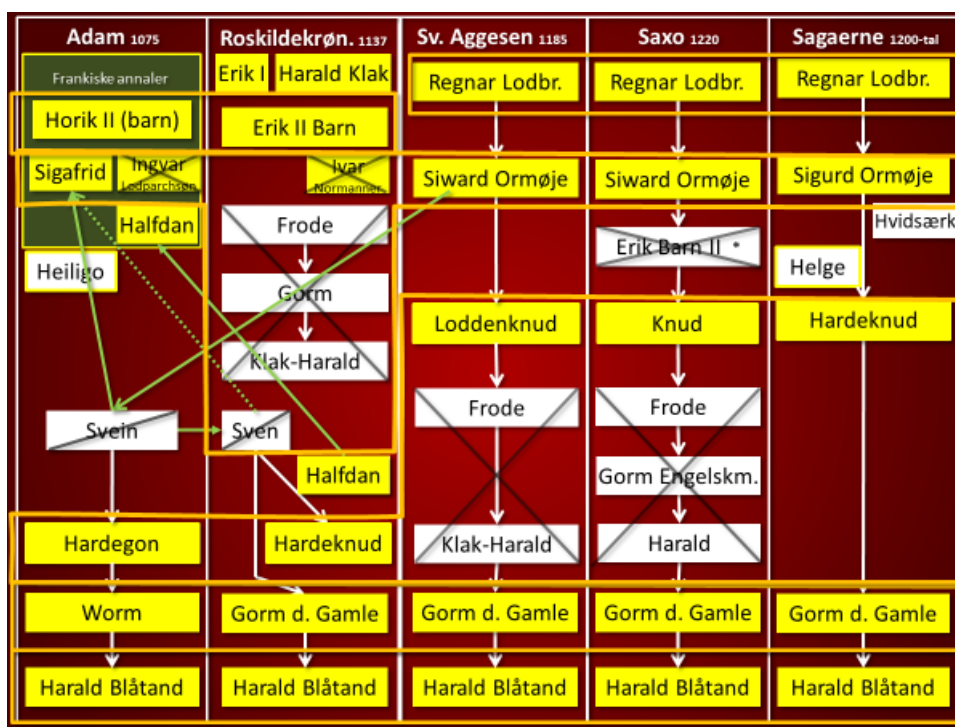
17. Hardeknud, ”svenskerne” og Gorm

De frankiske kilder havde nu mistet kontakten med danerne – og vel også interessen – så vi står tilbage med den langt senere Adam af Bremen, som danske historikere har valgt som hovedkilde til den følgende tid. Han dannede grundlag for den senere kristne danske historieskrivning i 1100-tallet. Adams formål var imidlertid at betone Hamburg-kirkens historiske betydning for kristningen af Norden, da Sven Tveskæg og især Knud den Store havde brugt engelske gejstlige – og samtidig menes han at have haft til formål at undersøge mulighederne for ophøjelse af Harald Blåtand til helgen – han har manipuleret lige så meget som de senere danskere, hvilket først er officielt erkendt af historikerne i 1998 (Henrik Janson og Niels Lund) – åbenbart for sent til at vove at konkludere nogen videre konsekvens heraf. I princippet burde Adam være en neutral skildrer af selve kongerækken, men hans kilde var ifølge ham selv den danske konge, Sven Estridsen – oldebarn af Harald Blåtand. Sven havde netop fået forkastet sin dronning af kirken på grund af kirkeligt incest, idet kirken forbød ægteskab mellem beslægtede i syv led. Disse regler gjaldt ikke i det hedenske Danmark før Harald Blåtand, så Sven Estridsen kunne med rette frygte, at modstandere kunne gøre indsigelse, så Harald ikke kunne blive helgen, hvis man lagde hans slægtslinjer åbent frem. Vi kan ikke bevise, om det var tilfældet, men det er usandsynligt, at de strategiske ægteskaber mellem de relativt få danske jarleslægter ikke skulle have medført en sådan genealogisk ”kortslutning” i de foregående syv led.

Incesten er dog ikke afgørende, for det kan også bare skyldes ren sprogforbistring – eller begge dele. Den pågældende sætning hos Adam, ”*Sigerich ... havde ikke regeret længe, før kong Sveins søn, Hardegon, komende fra Nortmannia, frarøvede ham tronen*”, indeholdt i forvejen en fejldatering på en generation, en Sigerich, som var en fejlstavning af Sigtrygg, og en Hardegon, som var en misforståelse af navnet Hardeknud og som i øvrigt burde være Gorm. Sætningens indhold stammer angiveligt fra Sven Estridsens mundtlige oplysninger til Adam, hvorom også Niels Lund sidst i sit resumé i sin seneste artikel i Historisk Tidsskrift 2018-1 konkluderede: ”*når Adam henviser til mundtlige kilder, er der al mulig grund til at være på vagt*”. Da Roskildekrøniken, som fulgte Adam tæt, nævnte Hardeknuds far Sven som samtidig med Halfdan, mens Adam andetsteds selv citerede frankerne for brødrene Halpdani og Sigafrid, er det nærliggende, at ”Svein” simpelthen var tyskerens sproglige fejllhøring fra Svens mund eller fejllhuskning af Sigafrids danske navn, Siward, fordi han ikke indså, at der var tale om samme personer fra to forskellige kilder. Det er især sandsynligt, fordi den

Adam-loyale Roskildekrønike måtte give denne Sven en historie, som tilhørte Sven Tveskæg, der også havde sønnen Knud. Ingen af de efterfølgende kristne kronikører vovede at bruge Adams Svein af Nortmannia, så ingen danske kilder har kendt denne mystiske Svein.

Frankerne havde tidligere brugt navnet Nordmannia for Godfreds besiddelser, så Nortmannia kan f.eks. være faderen Sigurd Ormøjes Sjælland eller Northumbria, hvor Hardeknud var i pleje. Om Sven Estridsen på grund af sine egne uheldige erfaringer med systemet sendte familie-trådene ud i det blå, eller der bare er tale om endnu en sprogforbistring i en totalt forkludret sætning af Adam, er underordnet. De fleste 1900-tals historikere fulgte ukritisk deres guru, Erik Arup, når han påstod, at Haralds oldefar var en ukendt Sven fra et ligeså ukendt Nortmannia – i en sådan situation bygger historiografien derefter let fejl på fejl. Reelt står Adam imidlertid helt alene med en Svein, som ingen efter Niels Lunds seneste dom over Adams mundtlige kilder kan bruge til at forskyde de øvrige kilders sjællandske Siward Ormøje som far til Hardeknud. På grund af Arups tidligere position, har hans stunt givet en total forvirring i den del af kongerækken, som sjællænderne og de sagaer, som fulgte dem, naturligvis kendte tilbage til Regnar Lodbrog, da den havde tjent til at vise familiens legale – eller rettere traditionsmæssige – ret til tronen. Senere blev kongerækken sværere at forstå på grund af middelalderens manipulation og de parallelle kongerækker.

Alle 5 hovedkilder peger på samme kongerække efter fjernelse af 3 oplagte fejl/manipulationer. Fejlene er 1) Erik Barn placeret som Sigurd Ormøjes søn hos Saxo, 2) Tre kristne konger, der dukker op i Roskildekrøniken (muligvis Thyras forfædre) og 3) Adams Svein, som skulle have været Siwardus (Sigurd Ormøje).

Der er i realiteten kun tale om 3 fejl eller manipulationer, idet de senere Roskilde-kilder bare bygger videre på de gamle fejl:

- Adam indsatte Svein som et forkert navn
- Roskildekrøniken indsatte 3 uvedkommende kristne konger, som Saxo og Sven Aggesen fulgte
- Saxo placerede Erik Barn forkert i strid med frankernes rækkefølge

Hvis man korrigerer for disse oplagte 3 fejl i vores hovedkilder, står man alle 5 steder tilbage med samme kongerække, som sagaerne hele tiden har udpeget - selv den forkludrede Roskildekrønike peger på dette resultat, og hvad angår Adam, må vi enten forkaste Adam som dubiøs eller indse, at Svein var en fejlhøring. De

entydige indikationer viser, at de mange røverhistorier hviler på samme kongerække – sandsynligvis fordi kongeslægten legitimitetsgrundlag har været alment kendt på den tid – ganske som vi på 400-tallets brakteater kan genkende basale religiøse myter hos Snorre trods utallige ændringer af religionen i de mellemliggende 700 år. Der er ikke påvist andre end disse 5 kongelister – kun obskure lister – ingen reelle alternativer. Selv om ingen af kilderne i sig selv kan blive historie, må man anerkende, at alt peger på kongelysten Regnar Lodbrog – Sigurd – Hardeknud – Gorm, som vi med al sandsynlighed må anse for danernes sjællandske kongeliste.

Sagaer, krøniker og Adam, hvor ingen i sig selv er historie, giver nu en harmonisk og sammenhængende beretning, når man kasserer Arup-linjens forkludrede historiografi og under en mere holistisk synsvinkel læser, hvad der egentlig står. Sigurd havde ifølge sagaerne sat sin søn i pleje og sikkerhed hos kristne daner i York, hvor broderen Ivars familie dominerede – en almindelig disposition i tidlig middelalder. Herfra kom Sigurds hustru i øvrigt også ifølge sagaerne. Plejefaderen Hardiknuth – måske Saxos Enignub (Engelske Knud?) – var antageligt en del af familien. Han kendes historisk som far til den danske kompromiskandidat, Guthfrith, som blev valgt til konge af York i 883 af danskere og kristne englændere. Plejefaderen gav ifølge sagaerne sit sjældne kaldenavn videre til Hardeknud, mens plejefaderens egen sønnesøn til gengæld fik den danske kongefars vestgermanske navn, Sigfred. Den historiske navnebytning beviser intet, men støtter sagaernes fortælling, som dog primært støttes af, at det helt usædvanlige navn, Hardeknuth, faktisk eksisterede på det dette tidspunkt i York, hvor det endda i 2011 blev bekræftet af mønten AirdeConut deponeret 900-903 i Silverdale.

Hardeknud blev som mindreårig konge over Sjælland og Skåne, men Viken faldt fra, fortæller sagaerne. Her havde han som værge og stedfortræder haft faderens norske ven, Helge, som vi kender som den første konge i Adams egentlige serie af konger, Heiligo. Vi ved reelt intet om Hardeknuds regeringstid, men i hans tid blev Olaf afløst af sine sønner i Hedeby. I 934 blev Hedeby indtaget af den tyske konge, Henrik Fuglefænger. Olafs søn Gnupa underkastede sig ifølge Widukind og indvilligede i at blive kristen, hvorefter tyskerne trak sig tilbage efter at have trukket grænsen ved Hedeby.

Vi ved ikke, om Hardeknuds søn, Gorm, også voksede op i York, som nogle sagaer indikerer – og som Erik Kroman mente at have konstateret. Det er i øvrigt også underordnet, om de voksede op i Northumbria eller på Sjælland, da begge er en del af det, som frankerne i deres kejserlige annaler kaldte Nordmannia – og som Adam må have læst, da han skrev Nortmannia – men navnet er brugt til så mange lande, at de må forstås bredt som alle folk mod nord. Vi ved heller ikke, hvornår Gorm var tiltrådt som konge over østdanerne.

Gorm blev gift med Thyra, som skulle være datter af den jyske jarl, Klak Harald, og muligvis sønneatter af Gudrum i East Anglia, hvilket kan udledes af Roskildekrøniken og Saxo. Ifølge en saga erobrede Gorm sammen med dronning Thyras far de jyske konge-/jarledømmer til Slien. Vi ved fra Adam, at biskop Unni i 936 troede, at han kom til et kristent land, men i stedet mødte en grusom Gorm, som var alt andet end kristen. Gorm har antageligt benyttet lejligheden til at tage magten efter svenskernes svækkelse ved nederlaget til tyskerne to år før. Antageligt gælder denne historie kun Hedeby-området, som havde svenskernes og tyskernes interesse.

Hamburgkirken udpegede i 948 3 bisper i Jylland. Det kan have været et slag i luften, men det bør ses i sammenhæng med, at den kristenvenlige Harold, som ifølge Adam ledsagede Gorm i 936, var svigerfaren Klak-Harald snarere end den unge søn Harald, som Adam påstod. En ung søn kunne ikke gå mod faderen, Gorm, men det kunne Klak-Harald i sit eget land. Det kan også forklare de 3 kristne konger, som Roskildekrøniken fejlagtigt satte ind i den danske kongerække, som Thyras jysk/engelske jarleslægt. Med sin begrænsede viden om 900-tallets historie kan krønikens forfatter fra sine forlæg have brugt og sammenblandet både Harald Blåtands fædrene og mødrene slægt – en fejlagtig forlængelse af kongerækken, som Saxo ville gribe – og greb – med kyshånd. Det kan også betyde, at kristendommen blev tilladt i Jylland længe før end hos danerne, og forklare de arkæologiske tegn herpå – uden at det kolliderer med Jellingstenens tekst.

Udover Gorms hedenske sindelag ved vi ikke noget historisk om ham – kun sagn-ankdoter bortset fra at han

rejste en runesten for sin afdøde hustru i Jelling – hvilket viser upålideligheden af sagnene, som gjorde meget ud af anekdoten om Thyras vid i forbindelse med Gorms død. Det var blot en gammel vandreanekdote, der også kendes fra herulernes historie. Det er bemærkelsesværdigt, at der er rejst 3 lokale runesten på egnen, som omtaler dronning Thyra og en høj efter hende, mens man negligerer Gorm. Gorms runesten for hende tyder på, at det var hende, som blev lagt i det gravkammer, der blev bygget i 958 i Nordhøjen i Jelling, som da også fra gammel tid hed Thyras høj – måske med Gorms runesten stående på toppen. Gravene blev lagt i et stort stenskip, men ingen blev begravet i Sydhøjen, som blev opført i 970. Forældrene blev øjensynligt flyttet til en kirke og Harald lagt andetsteds.

I 962 blev den tyske kong Otto I salvet af paven som tysk/romersk kejser. Harald Blåtand har sandsynligvis derfor anset det for klogest at acceptere kristendommen for at undgå eventuelle ekspansionsplaner fra kejserens side ligesom Karl den Stores, hvor et hedensk Danmark nu ville være et oplagt mål. Hvis danerne selv blev kristne, ville Otto ikke have kirkelig begrundelse for at bruge magt. Det var antageligt derfor, at Harald 963-65 lod sig døbe og på den store Jellingsten fremhævede, at han samlede Danmark al og gjorde danerne kristne.

Noget kan tyde på, at det var Harald Blåtand, som arvede morfarens jyske jarledømme, som en saga hævder – ikke Gorm. Om Gorm først lå i hustruens gravkammer, ved vi ikke, men Harald må hurtigt efter faderens død 958-965 være gået i gang med at opføre den magtmanifestation, som i 970 helt havde ændret faderens hedenske anlæg. Det blev et imponerende mindesmærke for Danmarks samling og kristning og et befæstet repræsentativt anlæg, som skulle spille op til kejserens paladser i Tyskland – lagt strategisk nær Hærvejen mellem tyske og jyske modstandere af danerne omkring forældrenes grave i morfarens gamle rige. Ved Ravning Enge blev der lagt en bro over Vejle Å, så kongen kunne ankomme majestætisk fra overgangen over Lillebælt – og smutte hurtigt hjem ad denne genvej og blokere efter sig, hvis noget udviklede sig uheldigt.

Sven Aggesen kaldte stedet for Harald Blåtands kongsgård, hvilket Erik Arups disciple har kunnet bruge som sovepude, indtil arkæologerne afslørede, at den var opført i 968. Anlægget viser sig at være uden spor af en forgænger og næsten fundtomt.

I 973 blev udsendinge fra Harald indkaldt til Herredag i Quidlinburg af kejser Otto I sammen med dennes kristne vasaller og naboer. Ved denne lejlighed synes kejseren at ville kræve vederlag af alle. Kort efter døde kejseren, og straks angreb Harald hans nytiltrådte søn, Otto II. Det førte til tab af Hedeby og opførelse af Trelleborgene i stedet – inden han blev afsat af sønnen, Sven Tveskæg. Det ses ikke, om han kom til at betale tribut, men tabet af Hedeby og Trelleborgene tyder på, at man nægtede. 10 år efter genvandt Sven Hedeby.

– o – O – o –

Vi har her fulgt et forløb, som hænger tidsmæssigt sammen over 500 år. Det er karakteristisk, at de tre episoder, hvor danerne for alvor blev truet udefra, fremkaldte norddanernes samling, den midlertidige fælleskonge og Danmarks samling – altså en successiv oprettelse af kongeriget, som reelt først var færdigetableret med Valdemar den Stores afslutning af borgerkrigene mellem konger af enkeltlande. Da de hedenske herulere blev bortdrevet fra Donau-bækkenet af de nykristnede, germanske folk, var alle tre samlinger af danerne forårsaget af kristendommens langsomme fremtrængen.

Meget er stadig kun sagnhistorie, men en meningsfuld af slagsen, da de systematisk rekonstruerede sagn i det foregående stort set kun er brugt i stedet for de mange lærde gætterier til at forklare det forløb, som under alle omstændigheder kan rides op af arkæologi og sporadisk udenlandsk historie. Vi bør også notere os, at den toneangivende Erik Arups jyske kongerige, som blev til vort Jellingdynasti, antageligt var en politisk and. Lejre var den danske kongefamilies udgangspunkt – og som den tyske bisp Thietmar skrev kort før 1018, da hallen ifølge arkæologien stod der endnu: Lejre var danernes regeringssæde og kultsted. Heri støttes han af de andre mere litterære kilder, der udtalte sig om herom. Historikerne har intet grundlag for andre påstande. På samme tid flyttedes centret de blot 8 kilometer ned til Roskilde ved fjorden, som Adam af Bremen nævnte, og som stadig er kongeslægtenes begravelsesplads.

Hvad angår kilder, andre referencer og argumentation henvises der som sagt til de samme kapitelnumre i PDF-bogen, Danerkongerne fra Lejre: <http://www.gedevasen.dk/Danerkongerne.pdf>

21/2 2019 Troels Brandt

Rekonstruktion og markering af hal IVab fra 900-tallet – Gorms hal?